

Voortschrijdend inzicht bij partners waterketen: minder kwetsbaar door samenwerking

Auteur: Marten Muskee – 05/12/2014

Terwijl een klein jaar geleden nog niet elke regio doordrongen was van het belang van samenwerking in de waterketen, staat dit nu bij iedereen op het netvlies. Dat zegt Karla Peijs, voorzitter van de Visitatiecommissie Waterketen, aan de vooravond van de presentatie van het eindrapport. De waterketenopgaven worden in betere samenhang opgepakt dan toen de commissie begon.

De Visitatiecommissie Waterketen, ingesteld door het ministerie van IenM, moest de voortgang van de uitvoering van de afspraken over regionale samenwerking in de (afval)waterketen (gemaakt in het Bestuursakkoord Water in 2011) in kaart brengen. De commissie overhandigt haar rapport kort na het verschijnen van deze Waterspecial aan minister Melanie Schultz. Peijs kan er daarom nog niet te veel over zeggen.

‘Wij hebben gekeken naar de waterketen en de partijen die daarbij betrokken zijn: de waterschappen die over het afvalwater gaan, de gemeenten die verantwoordelijk zijn voor het transport van vuil water en de afvoer van regenwater van de straat en de drinkwaterbedrijven die zorgen voor schoon drinkwater. De commissie heeft zich gericht op de inzet van deze drie partijen om tot de afgesproken besparing van 450 miljoen euro jaarlijks te komen vanaf 2020. Daarnaast is gekeken naar de kwaliteit van de dienstverlening en de kwetsbaarheid op het personele vlak. We onderzochten dus de drie k’s: kosten, kwetsbaarheid en kwaliteit.’

Voldoende inspanning

Een groot deel van de samenwerkingsverbanden van gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven laat goede voortgang zien in de uitvoering van afspraken over kostenbeheersing en kwaliteitsverbetering in de waterketen. Dat concludeerde de visitatiecommissie afgelopen januari in een tussenrapportage. Wel tekende de commissie aan zich zorgen te maken over de twintig procent achterblijvende regio’s. In een deel van de regio’s moest de ambitie dan ook omhoog om de doelen op landelijk niveau te halen.

Hamvraag

Op de hamvraag of de visitatiecommissie zich nog steeds zorgen maakt over twintig procent achterblijvende regio’s of dat de ambities daar nu zijn opgeschroefd, wil Peijs nog geen antwoord geven. Wel wil ze kwijt dat de regio’s in die zin voldoende inspanning hebben geleverd dat ze helder op het netvlies hebben staan wat de bedoeling is. ‘Alle regio’s weten precies wat er van ze wordt verlangd. Na de eerste vragenronde en het tussentijdse rapport hebben we daar geen misverstanden meer over gehad. Iedereen heeft de benodigde papieren en gegevens aangeleverd. Daar waren we in grote lijnen tevreden over.’

De Visitatiecommissie Waterketen ziet het als de grootste uitdaging om de betrokken partijen in samenwerking te krijgen. Peijs: 'Iedereen wil graag baas in eigen huis zijn. Dat kan niet altijd en zeker niet als je wilt besparen. Dit met nadruk op besparen, het gaat niet om bezuinigen. Dan moet je slimmer gaan samenwerken met elkaar en die samenwerking zat nog niet in iedere regio van Nederland in de genen. Ik vind wel dat we hebben gezien dat dit verbeterd is, iedereen heeft daar stappen in gezet. De materie staat bij iedereen op het netvlies en de waterketenopgaven worden in betere samenhang opgepakt dan toen de commissie begon.'

De commissie signaleert dat de samenwerking tussen gemeenten en waterschappen gemakkelijker op gang komt dan die met de drinkwaterbedrijven. Tegelijkertijd liggen er nog extra kansen om de samenwerking verder te brengen wanneer de hele keten betrokken raakt. 'In het begin zagen we dat gemeenten alleen maar met elkaar wilden samenwerken en dat waterschappen druk waren met zichzelf of met elkaar. Dat hebben we in de laatste fase veel minder gezien. Als je wilt besparen, dan moet je over je eigen organisatiegrenzen kunnen kijken.'

De samenwerking tussen gemeenten en waterschappen is volgens Peijs wel de meest voor de hand liggende. Zij hebben elkaar nodig voor het afkoppelen van het regenwater van het riool. Beide hebben van nature meer met elkaar te maken, terwijl de drinkwaterbedrijven meer met hun klanten te maken hebben. De commissievoorzitter wijst er tegelijkertijd op dat bij de drinkwaterbedrijven wel heel veel kennis zit waar waterschappen en gemeenten ook hun voordeel mee kunnen doen. 'Denk aan de kennis om speciale stoffen uit het water te halen. Daar zijn drinkwaterbedrijven van huis uit ver mee. Het bedenken van innovatieve toepassingen om bijvoorbeeld medicijnen uit het water te halen.'

Forse investeringen

Peijs ziet dat gemeenten de komende jaren forse investeringen in het riool moeten doen. Het gaat daarbij niet zozeer om achterstallig onderhoud, als wel om het aanpassen van het rioolstelsel aan het veranderende klimaat. Extreme droogte wordt opgevolgd door extreme regenval. Daar is het rioolstelsel oorspronkelijk niet op gemaakt. In nieuwe woonwijken worden waterlopen en waterbergingen zo aangelegd dat ze zijn berekend op een volatieler (veranderlijker) klimaat. Steden zijn druk bezig om waterbergingen in de bestaande stad te creëren, zodat water gefaseerd wordt afgevoerd of opgevangen voor periodes met grote droogte.

Peijs: 'We zijn gewend om water dat uit de lucht valt onmiddellijk door te pompen naar de zee, rivieren en meren en daarna zit je met een periode van droogte. Daar zijn we ook veel wijzer in geworden door nu aan wateropslag te denken.'

Bij hevige regenval lopen de riolen zo vol dat ze af en toe overlopen. Dat water gaat allemaal naar de waterzuivering, maar regenwater is niet gebruikt en redelijk schoon. Het is zonde om dat rechtstreeks naar de waterzuivering te sturen. Daarom koppelen veel gemeenten het regenwater af van het rioolnet en maken daarvoor een soort tweede net. Het rioolwater wordt zo veel geconcentreerder aangeboden bij de zuivering en dat scheelt geld. Peijs: 'Dan hoef je niet voortdurend je afvalwaterzuivering uit te breiden. Daar waar de minste capaciteit voor zuivering is, kan afkoppeling uitkomst bieden.'

Rioleurs

In de watersector wordt voor de toekomst een personeelstekort verwacht. De personele kwetsbaarheid

in de waterketen moet worden beperkt. Volgens Peijs biedt de huidige aanpak van regionale samenwerking de nodige perspectieven. De commissie heeft niet gekeken naar het personeelstekort voor de hele watersector, maar het werd wel duidelijk dat bij de gemeenten heel weinig fte's beschikbaar zijn voor de riolering. 'Je ziet vaak een rioleur van 0,3 fte, dat is niet veel. Het zijn heel eenzame mensen binnen het gemeenteapparaat. Als er een rioleur ziek wordt, gebeurt er niets. Samenwerking vermindert de kwetsbaarheid.'

De commissie constateert dat de rioleurs in een samenwerkende regio met elkaar gaan praten en ontzettend blij zijn dat ze collega's krijgen. Als er dan een keer iemand ziek is, draait alles gewoon door. 'Gemeenten waren daar echt extreem kwetsbaar in. Er zijn al mooie voorbeelden beschikbaar dat regio's heuse samenwerkingsorganisaties opzetten en personeel gaan bundelen. Daardoor krijg je mensen die zich kunnen specialiseren en die uit te wisselen zijn. Platform Water Vallei en Eem is een mooi voorbeeld, daar vallen de eerste vruchten. Partijen ervaren dat de samenwerking voor een veel stabielere organisatie rond watertaken zorgt.'

De visitatiecommissie maakt onderdeel uit van de interventieladder. Deze is ingesteld als stok achter de deur voor het nakomen van de afspraken uit het Bestuursakkoord Water. De commissie staat op trede twee van de ladder. De eerste trede was het stimuleren, ondersteunen en aanspreken van de regio's, de derde trede is rijkstoezicht op de drie partijen uit de waterketen bij onvoldoende voortgang.

Schooljuffrouw

Peijs op de vraag hoe dat rijmt met het proces dat bottom-up wordt vormgegeven: 'Het blijven natuurlijk wel afspraken die partijen met elkaar hebben gemaakt en daarmee ingrepen van de rijksoverheid voorkwamen. Die rijksoverheid heeft dat ook liever dan als een soort schooljuffrouw achter de partijen aan te lopen. De minister heeft de visitatiecommissie ingesteld om te kijken in hoeverre de partijen zich inspannen om de gestelde doelen te bereiken. Zij is blij dat het van beneden af wordt geregeld, maar als er niets gebeurt grijpt het Rijk in. Anders rijst de rekening voor de burger de pan uit. Die lasten, zeker opgeteld bij alle andere verhogingen die er voor de mensen thuis komen, zijn voor de burger dan niet meer te dragen.'

Tijdens het schouwen van de regio's heeft de commissie de partijen erop gewezen dat de besparingen van 450 miljoen jaarlijks niet teruggaan naar Den Haag. 'Een belangrijk argument', zegt Peijs. 'Het geld blijft in de regio waar iedereen kampt met stervende binnensteden en winkels die dichtgaan. Als 500.000 huishoudens een tientje besparen is dat een aanzienlijke som. Mensen doen daarmee boodschappen en is dat goed voor de middenstand.' Zie ook: www.samenwerkenaanwater.nl.

KADER

Grote stappen in Noord-Holland

Karla Peijs noemt de regio Noorderkwartier (de gemeenten in Noord-Holland boven het Noordzeekanaal, drinkwaterbedrijf PWN en Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier) als een van de meest inspirerende voorbeelden. De regio had heel veel moeite met samenwerken, maar zag op zeker moment het licht en toen ging het prima. Gemeenten en waterschappen zochten de samenwerking in de waterketen en ook het drinkwaterbedrijf is bij allerlei zaken aangeschoven. 'Daar zijn grote stappen gemaakt', zegt Peijs. 'De mensen in de regio zullen de winnaars zijn.'

Om schoon water in de toekomst betaalbaar te houden, bespaart de regio vanaf 2020 jaarlijks dertig miljoen euro op drinkwater, rioleringen en afvalwaterzuivering. De besparing wordt gerealiseerd door verregaande samenwerking, waaronder de afstemming van investeringen, technisch onderhoud (inspecties en reiniging van riolen) en bijvoorbeeld werkzaamheden aan kabels en leidingen. Ook wordt er samen aan efficiënte bedrijfsvoering gewerkt. Door dit soort maatregelen nemen de totale kosten in 2020 met 12,5 procent af. De samenwerkingspartners zetten ook technologische innovaties in. Een voorbeeld is de aanleg van kunststof buizen in rioleringen. Daardoor is het openbreken van de straat niet langer nodig. Ook is het mogelijk om de conditie van de riolering preciezer in de gaten te houden. Dat maakt eventuele risico- en onderhoudsmaatregelen nog effectiever. De gemeentelijke samenwerking is georganiseerd in regio's: Noordkop, Noord-Kennemerland Noord, Noord-Kennemerland Zuid, West-Friesland en Zaanstreek-Waterland.

KADER

Bestuursakkoord Water en besparingen

Gemeenten en waterschappen gaan het rioleringsbeheer en het zuiveringsbeheer beter op elkaar afstemmen. De intensievere samenwerking tussen beide overheden vormt een van de onderdelen uit het Bestuursakkoord Water. Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven hebben hierin overeenstemming bereikt over een doelmatiger waterbeheer. Het Bestuursakkoord Water moet het land tegen overstromingen beschermen en garant staan voor de waterkwaliteit en beschikbaarheid van voldoende zoet water. Dit alles tegen lagere kosten en minder bestuurlijke drukte. Gemeenten moeten in de komende jaren flink investeren in de vervanging van riolering en in maatregelen om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen. De samenwerking tussen de overheden houdt de kosten beheersbaar. De stijging van lasten voor burgers en bedrijven blijven daardoor beperkt. De nieuwe aanpak betekent een structurele besparing die in totaal oploopt tot 750 miljoen euro in 2020 jaarlijks. De besparing komt voor 450 miljoen euro uit de waterketen (drinkwaterbereiding, riolering en waterzuivering) en voor driehonderd miljoen euro uit het beheer van het watersysteem (tegengaan van wateroverlast en de zorg voor voldoende zoetwater van goede kwaliteit). Gemeenten en waterschappen nemen voor de waterketen in totaal 380 miljoen euro aan besparing voor hun rekening, de waterleidingbedrijven voor zeventig miljoen.

Vindplaats: VNG Magazine nr. 23, Waterspecial, 5 december 2014, pagina 27 e.v.